

Drikkevand – rent vand, men hvordan?

Teknologirådets konference den 2. april 2011 på Christiansborg

Handlingsplaner til at sikre rent vand i fremtiden fra ...

- **Vandværkerne** (Dansk Vand- og Spildevandsforening)
- **Landbruget** (Landbrug & Fødevarer)
- **Miljø- og naturorganisation** (Danmarks Naturfredningsforening)
- **De lokale myndigheder** (Kommunernes Landsforening)

Teknologirådet har bedt aktørerne om at udarbejde handlingsplanerne efter en fælles opskrift – opskriften er bagerst...

Drikkevand – rent vand, men hvordan?

Handlingsplaner til at sikre rent vand i fremtiden

fra ...

- **Vandværkerne**
- **Landbruget**
- **Danmarks Naturfredningsforening**
- **Kommunerne**

Handlingsplanerne er udarbejdet efter en fælles opskrift

- opskriften er bagerst...

DANVA handlingsplan for rent drikkevand

Indledning

- Grundvandet er under pres

Kvaliteten af grundvandet er under pres fra en lang række menneskeskabte problemer – nitrat, benzinstoffer, klorerede opløsningsmidler og pesticider, blot for at nævne nogle stoffer. Specielt de stigende fund af især godkendte pesticider giver i DANVA frygt for, at vi inden for de nærmeste år vil opleve, at flere vandselskaber bliver nødt til at anvende rensset grundvand til drikkevandsformål.

Der er derfor efter vores opfattelse brug for på kort sigt at øge drikkevandsbeskyttelsen i de boringsnære arealer markant. Herudover er det nødvendigt at øge beskyttelsen af indvindingsområderne ved generelle reguleringstiltag, som f.eks. en skarpere godkendelsesordning og en skarpere regulering af brugen af pesticider.

Hvad er udfordringerne?

- Pesticider er hovedproblemet

Pesticider udgør i dag det klart største problem for dansk vandforsyning. Årligt udtages der omkring 100 boringer med indhold af pesticider, og det ser ud til, at det bliver stadig sværere for vandselskaberne at levere vand uden indhold af pesticider.

Selv om Danmark i forhold til vandindvinding har gunstige klimatiske forhold, så er den tilgængelige grundvandsressource til vandforsyningsformål under pres. Det hænger sammen med, at stadig flere grundvandsmagasiner bliver ramt af forurening med nitrat, pesticider, klorerede opløsningsmidler mm samtidig med at stigende krav til vandføring i vandløb og andre vådområder lægger beslag på grundvandet. Derfor bliver det stadig sværere at finde – og få lov til at udnytte nye grundvandsressourcer.

I den seneste tiårs periode har den danske vandforsyning været begunstiget af et fald i vandforbruget, hvilket har betydet, at forurenede boringer ofte har kunnet erstattes af eksisterende boringer i andre kildefelter. I de seneste år har vandforbruget nået et leje, hvor det er vanskeligt at forestille sig et yderligere markant fald. Dette bevirker, at behovet for nye kildefelter er stigende i disse år, hvorfor alle magasinforureninger udgør et konkret problem for branchen. Med andre ord: Selv om der i disse år stort set ikke lukkes boringer på grund af nitrat, så betyder det, at de nitratforurenede magasiner udgør et problem for forsyninger, der skal finde nye kildefelter.

Det er for sent at forhindre tidligere tiders forurening af vores ressourcer, så derfor er vi nødt til at fokusere på fremadrettet at forebygge at drikkevandet udsættes for unødvendig risici.

Handlingsplanens præmisser

- Frivillighed duer ikke

Der er ikke en sektor, der alene er årsag til problemerne – fødevarerproduktion, skovdrift, vedligeholdelse af offentlige arealer og privat anvendelse af pesticider er alle en del af problemet.

Ansvar for denne situation må derimod overvejende lægges på staten, idet de ovennævnte aktiviteter alle er lovlige. Skiftende regeringer har udarbejdet handlingsplaner for en sikring af grundvandet, men den ønskede effekt er udeblevet. Efter vores opfattelse har modellen med frivillige initiativer og mindre skærpselser af de generelle beskyttelsesredskaber spillet fallit. Dette ses tydeligt dels udviklingen i salg og forbrug af pesticider dels i de stigende fundhyppigheder i grundvandet.

Handlingsplanens indsatsområder

- Fokus på de boringsnære områder

DANVAs plan omfatter først og fremmest en obligatorisk udlægning af sprøjtefrie boringsnære beskyttelsesområder på op til 300 meter. Inden for disse skal der ikke kunne anvendes, håndteres eller opbevares pesticider. Udpegningen af disse områder skal ske efter retningslinjerne i BNBO-vejledningen. Disse beskyttelsesområder skal udlægges for at give en effektiv beskyttelse af boringernes nærområder, der er specielt vigtige, da en eventuel forurening tæt på boringen ikke fortyndes over en lang periode. Regeringen har foreslået, at der indføres en 25 meters beskyttelseszone rundt om alle boringer, hvor erhvervmæssig arealanvendelse ikke er tilladt. En sådan 25 meters zone rundt om den enkelte boring kan alene tjene som sikring mod direkte fysisk kontakt med sprøjteudstyr etc., mens det specielt for store og mellem store forsyninger vil være nødvendigt at udlægge større beskyttelseszoner, der skal tage udgangspunkt i de konkrete forhold såsom indvindingens størrelse, grundvandets strømningsveje og de herskende geologiske forhold.

Vores forslag til en generel beskyttelse af grundvandet omfatter en kombination af generelle virkemidler og obligatoriske lokaliserede beskyttelsesforanstaltninger, hvor vi dog på den korte bane lægger mest væk på sidstnævnte. Ved at bruge de obligatoriske beskyttelsesforanstaltninger undgår man en række af de usikkerheder, der er forbundet med generelle og frivillige virkemidler, da effekten af et forbud mod anvendelse af pesticider i et givent område er uafhængig af f.eks. prisudviklingen i landbruget. En beskyttelse af det grundvand, der skal bruges til drikkevandsformål, vil også have en positiv effekt på det øvrige vandmiljø. Når færre magasiner er forurenede, så vil det fremover være lettere at skaffe rent vand til såvel drikkevand som til naturformål.

Principielt ønsker DANVA, at vore indvindingsområder på sigt skal friholdes for anvendelse af pesticider. Indtil dette mål er indfriet, støtter foreningen initiativer, der mindsker brugen af sprøjtemidler. Vi er varm tilhænger af initiativer der nedsætter behandlingshyppigheden – som f.eks. øgede afgifter, omsættelige sprøjteudrustninger eller omlægning til økologi og skovrejsning.

I dag zonerer der for nitrat i forbindelse med udarbejdelse af indsatsplaner – tilsvarende principper for beskyttelse af grundvandet mod pesticider tænkte man anvendt, da man vedtog den store revision af vandforsyningsloven (1999). På daværende tidspunkt var det opfattelsen, at det faglige grundlag for udpegning af

pesticidsårbare arealer til brug for dette zoneringsarbejde ikke var til stede. Staten igangsatte derfor et arbejde med at udvikle et koncept for udpegning af pesticidsårbare arealer, således at de sårbare arealer kunne identificeres og beskyttes. Allerede i 2005 forelå det videnskabelige grundlag for at udpege pesticidsårbare sandjorde. Resultaterne for dette arbejde burde for længst have været udmøntet i en vejledning til udpegning af sårbare sandjord, men dette er desværre endnu ikke sket. DANVA ønsker derfor, at resultaterne hurtigst muligt tages i anvendelse.

Godkendelsessystemet skal løbende evalueres således, at vi sikrer, at de pesticider, som vi finder i grundvandet, forbydes. Pesticider, der i Varslingsystemet for pesticider udvaskes i koncentrationer, der overskrider grænseværdien, skal derfor udfases. Vi skal også være opmærksomme på, at selv det mest grundvandsvenlige pesticid kan udvaskes til grundvandet under uheldige omstændigheder. Det er derfor vigtigt, at der så vidt muligt sker en monitoring for alle hyppigt anvendte pesticider.

Den største anvendelse af pesticider er så absolut erhvervsanvendelsen inden for landbrug, frugt- og bæravl, planteskoler og skovbrug. På trods af dette er offentlig og privat anvendelse en væsentlig trussel mod grundvandet, hvilket viser sig i meget høje koncentrationer af sprøjtemidler i magasiner under byer og nær jernbaner. I disse områder anvendes pesticider ofte på befæstede arealer og uden den fornødne viden om dosering og risiko for grundvandet. Det er derfor vores opfattelse, at det er nødvendigt at forbyde privat og offentlig anvendelse af pesticider inden for indvindingsområderne.

Afrunding

- En flad femmer pr. dansker

Hovedformålet med straks at få udlagt obligatoriske boringsnære beskyttelsesområder er naturligvis at få en hurtig og effektiv beskyttelse af vore drikkevandsboringer. Nærområdet er specielt sårbart på grund af den korte transporttid, og fordi en pesticidforurening her ikke kan nå at blive fortyndet, før den når boringen og bliver pumpet op til vandværket.

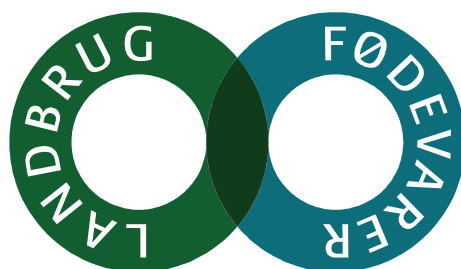
Heldigvis er det også en billig beskyttelse, der vil berøre forholdsvis få lodsejere. I alt regner vi med, at ca. 10.000 ha landbrugsjord fremover skal drives uden anvendelse af pesticider. Hvis vi regner med et tab på 2000 kr. pr ha., så vil det kun koste cirka 20 millioner kroner årligt at give vores drikkevand denne beskyttelse. Fordelen ved en obligatorisk udlægning af disse zoner er, at de kan gennemføres meget hurtigt, og at der ikke skal bruges store administrative ressourcer til indgåelse af frivillige aftaler. Alt i alt vil denne beskyttelse derfor kun koste os cirka en femmer pr. dansker!

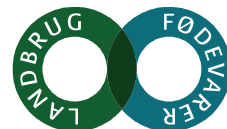
Reelt vil dette beløb endda kunne mindskes, hvis man tænker grundvandsbeskyttelsen sammen med andre indsatser. Det vil for eksempel være oplagt at lave skovrejsning og udtage jord i områder, hvor der også skal ske en indsats mod nitratudvaskning til vore kystnære farvande.

DANVA, marts 2011.

Rent vand, men hvordan?

Oplæg til handlingsplan ved Teknologirådets konference den 2. april

1. Indledning

Danskerne leveres i dag rent, urenset drikkevand. Det skal også være situationen i fremtiden. Der er store udfordringer i forhold til drikkevandet, men der er samtidig – og heldigvis – stort fokus på vores drikkevand, hvorfor der er grund til optimisme. Danmark har en streng grundvandsovervågning baseret på en årelang indsats for vores vand. Grundlaget for denne indsats er bred enighed blandt de vigtigste aktører og en folkelig opbakning til, at vores rene drikkevand er vigtigt. Denne enighed og opbakning skal fastholdes, så vores drikkevand også i fremtiden kan være verdens bedste.

Siden 1980'erne har der været fokus på at mindske udvaskningen af kvælstof og pesticider til grundvandet. Både fra politisk hold gennem pesticidhandlingsplaner og vandmiljøplaner og ved en massiv faglig indsats i erhvervet. Det har betydet, at koncentrationen af nitrat i vores grundvand i dag er faldende, og at nitrat ikke udgør en reel trussel for kvaliteten af vores drikkevand.

Denne handlingsplan fokuserer derfor udelukkende på at sikre grundvandet mod forurening med pesticider. Her er vi allerede nået langt: Det danske godkendelsessystem for pesticider er Europas skrappeste, og på grund af afgifter er danske pesticider de dyreste i Europa. Forskningsinstitutionerne, rådgivningstjenesten og landmændene har gjort en stor indsats for, på et oplyst grundlag, at komme ned på et pesticidforbrug, som er et af de laveste i EU, og væsentligt under de lande, vi normalt sammenligner os med:

Pesticidforbrug i hvede i fire EU-lande målt på behandlingshyppighed ¹				
	England (2006)	Frankrig (2007)	Tyskland (2007)	Danmark (2007)
Gennemsnit	6,74	4,1	5,8	2,62
Udbytte T/hektar)	8,2	6,9	7,3	7,3

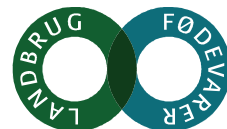
Bemærk: Behandlingshyppighed er ikke en indikator for miljøpåvirkningen, men derimod for forbruget²

Den vigtigste grund til at Danmark i dag har det laveste pesticidforbrug er, at vi har en uafhængig rådgivning og stort fokus på bæredygtig pesticidanvendelse. Der er oparbejdet stor viden på området, og der er fokus på nye metoder i den daglige rådgivning.

Et andet instrument har været afgifter, som er *markedsbaserede*. Det betyder, at der gives økonomiske incitamenter til at reducere forbruget af pesticider, og at der er en økonomisk fordel ved at bruge færre. En udfordring ved markedsbaserede instrumenter er, at danske produkter handles på det fælleseuropæiske indre marked, hvad der betyder, at der grundlæggende konkurreres på prisen. Reguleringen i Danmark må derfor altid skulle orientere sig mod reguleringen i EU, så det sikres, at ambitionen om et lavere pesticidforbrug i Danmark ikke leder til import af varer, der er produceret til en lavere pris, men med højere forbrug af pesticider.

Selvom Danmark er et lille land er der store forskelle på jorden og dermed på hvordan brugen af pesticider kan påvirke grundvandet. Nogle steder er der ingen problemer og andre steder er der risici som skal håndteres. Det betyder, at man ikke kan lave generelle betragtninger om sammenhængen mellem pesticidforbrug og drikkevand. I stedet er det nødvendigt at se på udfordringerne på lokalt niveau og målrette beskyttelsen efter lokale forhold. Målrettede tiltag sikrer, at man kan gøre en ekstra indsats, der hvor det er nødvendigt og fagligt underbygget.

- Danmark skal fortsat have rent drikkevand
- Drikkevandsindsatsen skal være videnskabelig og sikre dansk konkurrenceevne
- Drikkevandsindsatsen skal være målrettet og give mulighed for en ekstra indsats

2. Nitrat

Landbruget har siden midten af 1980'erne halveret udvaskningen af kvælstof fra markerne. Dette markante resultat skyldes dels at landbruget er blevet langt bedre til at udnytte husdyrgødningen, dels at vi i dag har Europas strengeste regulering af landbrugets gødningsanvendelse med krav til opbevaring, håndtering og udnyttelse af husdyrgødning, krav om efterafgrøder og en tvungen undergødskning af afgrøderne.

Sideløbende med de generelle krav i vandmiljøplanerne, er der siden slutningen af 1990'erne iværksat en målrettet indsats for at beskytte grundvandet i de områder, der er særligt følsomt over for udvaskning af nitrat – de såkaldte nitratfølsomme områder. I disse områder skal kommuner og vandværker i fællesskab løbende udarbejde konkrete planer, der fastlægger den nødvendige indsats for at beskytte grundvandet. Det kan f.eks. indebære, at der indgås aftaler med de berørte landmænd om at erstatte enårige afgrøder med græs eller om yderligere reduceret brug af gødning i området. Samtidig kan der i de nitratfølsomme områder også stilles specifikke krav om ekstra hensyn til grundvandet, når en landmand søger om tilladelse til at udvide sin husdyrproduktion.

Summen af alle de generelle krav til landbruget og den målrettede indsatsplanlægning er, at koncentrationen af nitrat i vores grundvand i dag er faldende, og nitrat ikke udgør en reel trussel for kvaliteten af vores drikkevand i fremtiden. Der er derfor ikke behov for at gennemføre yderligere krav til landbruget i forhold til at beskytte grundvandet mod udvaskning af nitrat.

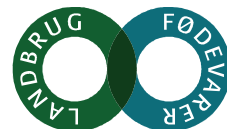
3. Hvorfor pesticider?

Der er ingen, der bruger pesticider for pesticidernes skyld. Pesticider anvendes som værn mod ukrudt, plantesygdomme og insektangreb. Brugen af pesticider har en stor del af æren for de markante stigninger i landbrugets produktivitet i sidste halvdel af det tyvende århundrede. I takt med, at der har vist sig problemer med anvendelsen, har man forbudt de uacceptable stoffer og søgt at reducere forbruget mest muligt. Derfor har Danmark EU's mest restriktive godkendelse af pesticider, hvilket betyder, at antallet af pesticider, der er til rådighed, er langt mindre i Danmark end i resten af EU.

Den globale fødevareudfordring er stor og pesticider anvendes for at sikre en stabil og stigende fødevareproduktion. I fraværet af midler til bekæmpelse af ukrudt, plantesygdomme og insektangreb ville der opstå betydeligt højere usikkerhed om udbyttet og dermed den enkelte landmands driftsøkonomi såvel som fødevarepriserne generelt. Allerede i dag oplever man store udsving i fødevarepriserne som resultat af naturkatastrofer og ekstreme vejrphenomener såsom skovbrande, orkaner, tørke, mv. Globalt kunne insekt- og svampeangreb i hele regioner blive virkeligheden i fraværet af effektive plantebeskyttelsesinstrumenter.

En arbejdsgruppe under Miljøstyrelsen, det såkaldte Bicheludvalg, har beregnet det samfundsøkonomiske tab ved totalt ophør af brug af pesticider til at være 2-3 procent af BNP. Det private forbrug ville som følge af stigende priser blive reduceret med 3,7 – 5,5 procent³. Dette viser, hvor stor betydning brugen af pesticider har for fødevarepriser og fastholdelsen af landbrugsproduktionen.

Når danske landmænd i dag afsætter korn og frø til kunder i hele verden er der store krav til kvaliteten. Og her er det ukrudtsrester og svampesporer der er fokus på. Danske produkter er kendte for at være ensartede og have en høj kvalitet. At de er produceret med et lavt forbrug af pesticider kommer (desværre) i anden række.

3. Hvad er udfordringen?

Holdningen til pesticider

Drikkevandsindsatsen har historisk været koblet tæt med en diskussion af landbrugets brug af pesticider og gødning. Dette har været stærkt medvirkende til den holdnings- og adfærdændring, der har fundet sted hos landmænd og deres rådgivere.

I dag anvendes der reducerede doser og behandlingshyppigheden er langt under niveauet i de lande, vi normalt sammenligner os med. Dette skyldes primært, at rådgivningen om brug af pesticider i Danmark er uafhængig, idet en stor del af rådgivningen udføres af Dansk Landbrugsrådgivning. Det betyder, at rådgiveren er drevet af faglig viden frem for økonomiske interesser i at bruge flere pesticider end nødvendigt.

Viden

Der er forskel på hvor pesticider anvendes. Nogle områder er mere følsomme end andre. Derfor besluttede man i 1997 at undersøge, hvor følsomme forskellige jordtyper er overfor brug af pesticider. Dette mandede ud i det såkaldte "Koncept for Udpegning af Pesticidfølsomme Arealer – KUPA". Konklusionen fra projektet er, at der er stor forskel på forskellige jordbundstyper.

Grundlæggende er der i Danmark to typer jord: Lerjord og sandjord. Lerjord er meget tæt og det betyder, at vandet er lang tid om at sive ned til grundvandsmagasinerne. Lerjord har den gode egenskab, at den kan binde stoffer og partikler, så de ikke ender i grundvandet. I lerjord kan der dog være sprækker, hvor vandet løber hurtigt ned i grundvandet, så pesticider ikke kan nå at bindes. Sprækket lerjord kan være særligt følsomt overfor pesticider, men vi mangler fortsat viden om hvor det er.

Sandjord er mere "løst" og vandet siver hurtigere igennem end i lerjord. KUPA-projektet fandt dog, at der generelt ikke var problemer i forhold til pesticider på nær på meget "grovkornede" sandjorder, hvor vandet opfører sig på samme måde som i lerjordsprækkerne. Også her kan der altså være udfordringer, særligt da der ikke er fuldt overblik over præcis, hvor de udsatte jorder befinder sig.

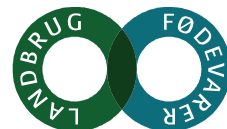
Brugen af pesticider

Et vigtigt fokusområde er den såkaldte punktkildeforurening. I modsætning til fladebelastning, hvor der anvendes små mængder pesticider på et stort areal, er punktkilderne karakteriseret ved en stor mængde pesticider på et meget lille areal. Et eksempel på en punktkildeforurening kan være en kemikalievirksomhed, der har spildt eller nedgravet pesticider eller en gårdsplads, hvor der er foregået et spild eller en uhensigtsmæssig omgang med pesticider.

Landbrugets pesticidforbrug udgør størstedelen af forbruget og er det mest veldokumenterede, hvorfor den primære fokus har været rettet herpå. Der er dog behov for at sætte yderligere fokus på og opbygge viden om privates brug af pesticider og den måde, det påvirker drikkevandet.

I landbruget arbejdes der til stadighed på at reducere brugen af pesticider. Et værktøj er det man kender fra den private urtehave, hvor ukrudt på en eftermiddag kan fjernes ved hjælp af hakkejern og knofedt. Dette er dog en dyr og ressourcekrævende strategi på arealer der er flere tusind gange større end den gennemsnitlige urtehave. I stedet er der i landbruget fokus på at udvikle nye teknologier, der kan yderligere reducere og effektivisere brugen af pesticider.

I dag er der en rivende udvikling i gang i forhold til for eksempel radrensere, der kan bekæmpe ukrudtet mekanisk med så lave omkostninger, at de i en række afgrøder kan erstatte hele eller dele

af pesticidanvendelsen. Derudover arbejdes der på at udvikle systemer til pletbehandling af markerne. Disse systemer bygger på en sikker registrering af ukrudtet eller insekter og som omsættes til kort, der anvendes i forbindelse med sprøjtning. Endelig forskes der i skadetærskler og systemer, som kan øge sikkerheden i beslutninger om, hvornår, med hvad og hvor meget, der skal sprøjtes, eller om sprøjtning helt kan udelades i den pågældende situation.

Alternativer til pesticider

Der findes i dag alternativer til anvendelse af pesticider. Herunder omlægning til økologisk drift. Dette indebærer imidlertid en væsentlig udbyttereduktion, og kræver en merpris, for at være rentabel. Derfor skal en omlægning ske markedsdrevet.

Omlægning til økologi sker nemmest på kvægbrug, hvor en stor del af markerne er græsmarker. Det er noget vanskeligere at lægge andre driftstyper om, ligesom mangel på pesticider betyder, at man må opgive dyrkning af enårige af grøder på jordtyper med stort ukrudtstryk m.v.

En anden mulighed er at vælge afgrøder, der er mere konkurrencedygtige overfor ukrudt og mindre angrebet af svampe og skadedyr. Det gælder for eksempel den flerårige energiafgrøde, pil, som kun skal sprøjtes det første år efter etablering. Der kan selvfølgelig ikke plantes så meget energipil, at vi ikke producerer fødevarer længere, men det kan være et godt redskab på særligt følsomme jorder. I dag er der omkring 10.000 hektar energipil i Danmark, men Klimakommissionen vurderer, at der kan plantes op mod 500.000 hektar, uden at det går ud over fødevarerproduktionen⁵. Dette viser, at der er et stort uudnyttet potentiale.

3. Hvor skal der sættes ind?

Grundvandet er overordnet set godt beskyttet mod såvel nitratforurening som pesticider, men der vil ske yderligere forbedringer. Forbruget af pesticider kan reduceres yderligere via udvikling af systemer og skadetærskler, og anvendelse af alternativer til pesticiderne, herunder økologi og energiafgrøder. Hvor der er en stor risiko, f.eks. i nærheden af borer m.v. skal der på et videnskabeligt grundlag ske en ekstra beskyttelse. Herunder er der behov for at være opmærksom på kvaliteten af borerne og på at få stoppet eventuel nedsivning langs borerør med videre.

Godkendelse og punktkilder

Der er i første omgang behov for at fastholde den restriktive godkendelsesprocedure, så man ikke godkender pesticider, der skader drikkevandet. Derudover er der behov for fortsat at fokusere på punktkilder, da det er her risikoen for forurening af drikkevandet er størst.

Brugen af pesticider

Der findes allerede lovgivning eller lovforslag, der giver mulighed for at tackle disse problemer. Dette inkluderer bekendtgørelsen om vaske- og fyldepladser, EU's direktiv om bæredygtig pesticidanvendelse, lovforslag om randzoner, lovforslag om ændret pesticidafgift med videre.

Der er altså ikke behov for mere lovgivning, men snarere at den eksisterende lovgivning *anvendes*. Et eksempel på dette er, at der i dag kræves en beskyttelseszone på 10 meter omkring borer (ifølge nyt lovforslag 25 meter), hvad der afspejler det generelle behov for beskyttelse. Loven giver samtidig mulighed for at udvide beskyttelsen af drikkevandsboringer til 300 meter i risikoområder.

Et vigtigt nyt tiltag i forhold til at reducere pesticidanvendelsen yderligere er det, der kaldes integreret plantebeskyttelse, eller IPM (Integrated Pest Management). IPM er en bæredygtig tilgang til pesticider, der kombinerer biologiske, kulturtekniske og kemiske redskaber til at minimere de økonomiske, miljømæssige og sundhedsmæssige risikoer ved brug af pesticider.

Med EU's direktiv om bæredygtig pesticidanvendelse er handlingsplaner for IPM blevet krav, og for at gøre omsætningen af direktivet så effektiv som mulig er Videncentret for Landbrug sat i spidsen for rådgivning og demonstrationer, så Danmark kan være frontløber med IPM, ligesom vi i forvejen er det på pesticidområdet.

Endelig er det nødvendigt at flytte fokus fra forbrug til belastning. Det vigtige er ikke hvor meget der bruges, men derimod hvordan bl.a. drikkevandet belastes. Derfor anbefales en omlægning af afgifterne til en belastningsafgift, hvor det samtidig sikres, at der ikke sker udflytning af produktion til lande hvor pesticidbelastningen er højere end i Danmark. Dette forudsætter at der udvikles en ny indikator, der har fokus på belastning frem for forbrug – et arbejde der er sat i gang.

Alternativer til pesticider

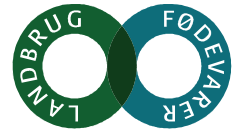
Regeringen har fastsat et mål om, at det økologiske areal skal udgøre 15 pct. af landbrugsarealet i 2020. Denne fordobling kommer ikke af sig selv. Derfor skal der udformes en økologipolitik, der stimulerer både udbudssiden og efterspørgselsiden, og samtidig styrker økologi som miljøpolitisk redskab i følsomme områder. Økologiske produkter skal være tilgængelige for den almindelige borger samtidig med at landmænd og virksomheder kan leve af produktionen. En sammenhængende økologipolitik skal bl.a. indeholde: Mere økologi i EU's landbrugspolitik, flere midler til forskning og udvikling, økologiske produkter i det offentlige, samt harmonisering i EU.

I forhold til fremme af energiafgrøder er det vigtigt at stimulere efterspørgslen efter energiafgrøder på lokale fjernvarmeværker. Samtidig er der behov for at udvikle ny teknologi så pil kan erstatte træ i værkerne.

Konklusion og anbefalinger

Danskerne skal også i fremtiden have rent drikkevand samt sunde og sikre fødevarer, der er til at betale. Derfor skal en eventuel yderligere drikkevandsindsats målrettes problemområderne, ligesom pesticidanvendelsen skal gøres endnu mere målrettet, end det er i dag. Samtidig skal der skabes gode rammer for økologien og produktionen af energiafgrøder i Danmark. Derfor anbefaler Landbrug & Fødevarer:

Anbefaling	Hvordan?
Omlægning af afgift	<ul style="list-style-type: none"> • Fokus på belastning frem for forbrug • Sikre mod udflytning af produktion • Udvikling af ny indikator
Mere viden	<ul style="list-style-type: none"> • Forskningsindsatsen styrkes • Kortlægning af jordbundstyper på markniveau • Oplysningsindsats vedrørende håndtering af pesticider • Oplysning til private om risikoen for punktkildeforurening
Målrettet indsats	<ul style="list-style-type: none"> • Muligheden for at udvide beskyttelseszoner skal anvendes hvor det er nødvendigt og fagligt underbygget • Der oprettes et drikkevandsrejsehold, der kan bistå kommuner med udpegning af særligt følsomme områder
Reduceret pesticidanvendelse	<ul style="list-style-type: none"> • Incitament i EU's landbrugspolitik • Fremme brugen af nye teknologier • Fremme brugen af IPM
Alternativer til pesticidanvendelse	<ul style="list-style-type: none"> • Markedsdrevet udvidelse af den økologiske produktion • Større arealer med energiafgrøder

Referencer

- ¹ Lise Nistrup Jørgensen, Aarhus Universitet og Jens Erik Jensen, Videncenter for Landbrug (2010): Strategier for planteværn i Danmark og i vore nabolande. <http://www.landbrugsinfo.dk>
- ² Christian Kjær og Peter Borgen Sørensen (Danmarks Miljøundersøgelser) samt Per Kudsk og Lise Nistrup Jensen (Aarhus Universitet) (2007): Indikatoren behandlingshyppighed (BH) som mål for pesticidbehandlingens miljøpåvirkning. <http://www.fvm.dk/>
- ³ Bicheludvalget (1997): Økologiske scenarier for Danmark. <http://www.mst.dk>
- ⁴ KUPA-projektet. <http://www.kupa.dk/>
- ⁵ Klimakommissionen (2010): Dokumentationsdelen til Klimakommissionens samlede rapport, Grøn Energi. <http://www.klimakommissionen.dk>

Danmarks Naturfredningsforenings forslag til handlingsplan til beskyttelse af drikkevandet – nu og i fremtiden

Titel: Rent vand – rig natur

Indledning

Er der urensset drikkevand til alle danskere om 10 år?

- Ja, selvfølgelig kan vi også i fremtiden skaffe rent drikkevand til alle danskere. Vi skal bare sørge for at passe på det. Det skal ske ved at lade være med at bruge sprøjtegift, der hvor vandet dannes, og der, hvor det hentes op.

Politiske initiativer på kort sigt?

- De sprøjtegifte, som findes i grundvandet skal forbydes med det samme. Der er flere godkendte midler imellem fundene, selvom de fleste fund er forbudte midler.
- Fleksible beskyttelseszoner omkring borerne. Det skal være muligt at lave beskyttelseszoner op til 300 m rundt om borerne, i de tilfælde, hvor det er nødvendigt.
- Forbud mod brug af sprøjtegift i private haver, ejerforeninger, skove, naturområder, langs jernbaner og motorveje, på de kommunale og statslige arealer.
- Behandlingshyppigheden (det antal gange en landmand kører over sine marker med normaldosering) skal ned på 1.7 nu og ikke i 2013 med fire års forsinkelse. Nedsættelse af behandlingshyppigheden skal ske samtidig med, at man gradvist holder op med at bruge af sprøjtegift i de områder, hvor drikkevandet dannes.
- Forbud mod sædskifter, der fremmer et unødvendigt stort forbrug af sprøjtegifte.

Væsentligste prioriteringer for at få rent drikkevand

- Beskyt vandet, hvor det dannes ved at ændre dyrkning. Enten økologi eller dyrkning uden brug af sprøjtegifte.
- Beskyt vandet, hvor det hentes op med beskyttelseszoner, der er tilstrækkeligt store i hvert enkelt tilfælde.
- Forbyd al brug af sprøjtegifte, hvor det ikke er knyttet til produktion (landbrug, skovbrug, gartneri)
- Sørg for, at der er vand nok, både i hanerne og til naturen. Hvis der er brug for at spare, så skal vi det. F.eks. skal vi holde op med at skylle ud i toilettet med drikkevand, især når vi ved, at der kommer masser af regnvand i fremtiden, som kan bruges til det formål..

Udfordringer

- Det er en udfordring, at det danske landbrug fylder så meget arealmæssigt. 63% af det danske areal er landbrugsjord og ud af det sprøjtes omkring 90%. Dvs. der bliver sprøjtet på ca. 56% af hele Danmarks areal hvert eneste år.
- Landbruget står for over 90% af sprøjtemiddelforbruget. Det er altså her en reduktion vil batte.
- Der er stadig problemer med gift i grundvandet fra industriens uansvarlige affaldshåndtering i fortiden (Kjærgaard Plantage f.eks.), men en indsats i fremtiden skal rettes mod landbrugets brug af sprøjtegift.

Ansvar

- Politikerne på Christiansborg skal sørge for, at der er tilstrækkelig lovgivning til at kunne forbyde, begrænse, planlægge for beskyttelse af drikkevandet.
- Politikerne i kommunerne skal sørge for, at lovgivningen bliver fulgt og føre tilsyn.
- Vandværkerne skal rådgive politikerne og sørge for teknikken.
- Landmændene skal følge lovgivningen! Der har for nylig været to tilfælde, det ene meget omfattende, af import af forbudte sprøjtegifte. Det skal stoppes, og det har landbrugets organisationer et ansvar for.

Præmisser

- Langt det meste af drikkevandet i Danmark er urensset grundvand. Det skal også være tilfældet i fremtiden.
- Vi har brug for præcis viden om, hvor grundvandet bliver dannet. Meget vand falder, uden vi ved, hvor det løber hen, og det vand vi bruger, ved vi ikke altid, hvor kommer fra. Hvis vi skal lave en målrettet beskyttelse af drikkevandet i fremtiden, skal vi vide mere om denne sammenhæng og være villig til at bruge denne viden.
- En omlægning til økologisk drift i de områder, hvor grundvandet dannes, vil løse problemerne med sprøjtegift i grundvandet.
- Der skal tages jord ud af drift der, hvor det giver størst synergieffekt mellem vandmiljø, grundvand, natur.
- Det konventionelle landbrug har ikke opfyldt de aftaler om at bringe brugen af sprøjtegift ned. Reduktionen skulle have været nået i 2009. Nu er målet skudt til 2013 og i stedet for en reduktion, ligger det treårige gennemsnit på det højeste niveau i mange år.

Indsatsområder og anbefalinger til politiske initiativer i Folketinget

Danmarks Naturfredningsforening ønsker en lang række politiske initiativer for at beskytte drikkevandet i fremtiden.

- Forbud mod de sprøjtegifte man finder rester af i grundvandet.

- Kortlægning af de områder, hvor drikkevandet bliver dannet og efterfølgende påbud om udfasning af brug af sprøjtegifte i disse områder.
- Øget pesticidafgift, som følge af Grøn Vækst-planen eller på anden måde, bruges til at målrette omlægning til økologisk jordbrug i de områder, hvor drikkevandet kommer fra.
- Beskyttelseszoner rundt om drikkevandsboringerne, skal være så store, som det er nødvendigt.
- Forbud mod brug af sprøjtegifte i private haver, skove, naturområder, fredede områder, ejerforeninger, langs jernbaner og motorveje, på kommunale og statslige arealer.
- Plantedirektoratet, som står for en stor del af kontrollen på landbrugsbedrifter, bliver pålagt at finde ud af en metode til at kontrollere den enkelte landmands forbrug. Det skal ske for, at det konventionelle landbrug kan nå ned på det forbrug af sprøjtegifte, som blev aftalt for mange år siden, og som skulle have været nået i 2009.
- Afgrøder, som fremmer et unødvendigt stort forbrug af sprøjtegifte, skal forbydes. Bl.a. er det u hensigtsmæssigt at dyrke hvede efter hvede. Det skaber et større behov for både gødning og sprøjtegift at lægge de afgrøder så snært op ad hinanden.
- Den fælles europæiske landbrugspolitik (CAP: Common Agricultural Policy) skal bruges til at belønne de landmænd, som dyrker jorden mere miljøvenligt. Det kan ske både ved økologisk drift, men også ved at udfase brugen af sprøjtegift og ved at tage jord ud af drift.

Danmarks Naturfredningsforenings overvejelser

I princippet er der andre skadelige stoffer, der kan udvaskes til drikkevandet. Kvælstof i form af nitrat og bakterier fra f.eks. kloakvand. Men i Danmark er vi stort set holdt op med at bruge drikkevand fra det grundvand, der ligger tættest på overfladen. Vi henter drikkevandet op fra større dybder. Derfor er det først og fremmest brugen af sprøjtegift, der udgør et problem for drikkevandets kvalitet lige nu og her.

Sprøjtegift er et problem både ovenpå jorden, under jordoverfladen og for vores sundhed. Ovenpå er sprøjtegift en stor trussel mod den biologiske mangfoldighed, fordi de fjerner planter og insekter. Dermed er der ikke føde nok til fuglene, harerne etc. Under jordoverfladen er det et problem for grundvandet og dermed både for drikkevandet og for vandlevende organismer, som har en helt anden og mindre tolerance end mennesker. Der bliver fundet rester af sprøjtegift i frugt, grønt og korn, både dansk og udenlandsk. I nogle tilfælde over grænseværdien. Det skal undgås i fremtiden

Helt overordnet er der en klar logisk tilgang til problemet med sprøjtegift i drikkevandet.:

Vi skal lade være med at bruge det. Og det er der mange modeller for, hvordan kan lade sig gøre. I Danmarks Naturfredningsforening peger vi på økologisk drift som den løsning, der giver både rent vand, rig natur og samtidig sørger for en fødevarerproduktion, som man kan leve af.

Tiden er inde til at tænke løsningerne sammen og ikke skille dem ad. Her står økologisk jordbrug centralt.

Diskussionen af drikkevand kan ikke holdes separat fra diskussionen af miljøets og naturens tilstand i det hele taget. Det er derfor vigtigt, at initiativer til at beskytte drikkevandet i fremtiden, kommer til at ske i samtænkning med øvrige behov for beskyttelse af grundvandet i det hele taget, samt en indsats for at bevare den biologiske mangfoldighed.

Omkostningerne til at gøre en ekstra indsats der, hvor drikkevandet dannes, skal bæres af dem, der bruger sprøjtegiften. Dvs. landmændene og de øvrige forbrugere. I det omfang der også i fremtiden er haveejere, kommuner etc. der bruger sprøjtegifte, skal de også være med til at betale. Den enkleste model til at skaffe økonomiske midler til at gøre en ekstra indsats for økologi og sprøjtefri dyrkning er at hæve afgifterne på sprøjtegiften. Der er initiativer i gang, men de lader vente på sig.

Ved at fokusere indsatsen dér, hvor vandet bliver dannet og dér, hvor det hentes op, vil man også kunne sikre rent drikkevand i fremtiden. Derfor er Danmarks Naturfredningsforenings handlingsplan for drikkevand en enkel og effektiv måde til at sørge for, at sprøjtegiften ikke kommer i drikkevandet. Vi skal slet ikke bruge dem der, hvor de udgør en risiko for vandet.

København den 25. marts 2011

”Rent drikkevand, men hvordan?” Handlingsplan for grundvandsbeskyttelse –

Rent grundvand som basis for drikkevandsforsyningen i Danmark – En kommunal opgave ”Fra boring til borger”

Tre korte svar til indledning:

- 1) *Leveres danskernes drikkevand fortsat af urensset grundvand om 10 år?*
Hovedparten af danskernes drikkevand vil fortsat leveres baseret på uforurenset grundvand. Dog vil der enkelte steder være opstillet avanceret vandrensning i en overgangsperiode indtil grundvandsbeskyttelsen slår igennem.
- 2) *I hvilken udstrækning er der i forhold til grundvand og drikkevand på kort sigt behov for politiske initiativer udover dem der allerede er sat i værk?*
Der er behov for initiativer i forhold til at udlægning af pesticidfølsomme områder, der skal sikre magasinbeskyttelsen fremover. Der eksisterer ikke bekendtgørelser/vejledninger fra Statens side som kommunerne kan følge på dette område og det er en nødvendighed i forhold til at beskytte grundvandet overfor forurening de steder, hvor arealerne er følsomme overfor pesticider.
- 3) *Hvor ligger de væsentligste prioriteringer/afvejninger når det handler om at sikre rent drikkevand?*
De væsentligste prioriteringer/afvejninger ligger i en balanceret udnyttelse af naturen således at benyttelsen af naturen ikke skader grundvandets kvalitet og kvantitet.

Hvad er udfordringerne?

- 1) Nitratforurening af grundvandet
- 2) Pesticidforurening af grundvandet
- 3) Påvirkning af overfladevandsområder som følge af grundvandsindvinding og forurening af grundvandet

Tidligere har man haft en opfattelse af grundvandet som en (skjult) underjordisk ressource til drikkevand som passer sig selv. På grund af EU's Vandrammedirektivs krav om at hele vandmiljøet skal være rent, skal denne tidligere grundvandsforståelse gøres bredere til også at omfatte grundvandet som del af hele vores vandmiljø.

- Grundvandet føder alle overfladevandssystemer – derfor større krav til grundvandets økologiske kvalitet.
- Grundvandet danner grundlag for en god, lavteknologisk og billig drikkevandsforsyning
- Rent grundvand er god etik: Vi låner vandet af vores børn og der er en folkelig forventning til rent grundvand.
- Lovgivningen er på mange måder på plads således at vi kan beskytte grundvandet

(Miljøbeskyttelseslov, Planlov, Miljømålslov etc.), men bevisbyrden for at vise at der er et behov for at beskytte vores grundvand skal have et passende omfang, således at grundvandsbeskyttelsen rent faktisk implementeres i virkeligheden.

Hvad er handlingsplanens præmisser?

På nuværende tidspunkt er de lovmæssige rammer og finansiering til grundvandsbeskyttende foranstaltninger baseret på en opkrævning af et gebyr på vandprisen til grundvandskortlægning og indsatsplanlægning.

Det er meningen, at den statslige kortlægning skal være afsluttet i 2015 og den kommunale indsatsplanlægning skal være afsluttet i 2017.

Kortlægningen og indsatsen retter sig mod kortlægningen af områder, der er følsomme overfor nitrat. Hertil kommer områder der er følsomme overfor pesticider. Dem er der ikke taget hånd om i 2017.

Der er afrapporteret to undersøgelser, der drejer sig om pesticidfølsomme områder: KUPA sand og KUPA ler. Disse undersøgelser skal transformeres til vejledninger i hvorledes man fra statens side udlægger sådanne områder, således at grundvandsbeskyttelsen kan målrettes pesticidfølsomme arealer.

Handlingsplanens indsatsområder

Skabe bedre rammer for at de lokale myndigheder, vandforsyninger og andre samarbejdspartnere kan gennemføre den påkrævede grundvandsbeskyttelse i praksis.

KL's forslag er at den nuværende statslige hjemmel til at opkræve midler via taksten på drikkevand til at finansiere konkret grundvandsbeskyttelse henlægges til kommunen. I den nuværende lov har staten denne kompetence.

Det vurderes, at forslaget vil give stor samfundsmæssig miljøeffekt, fordi den nødvendige grundvandsbeskyttelse kan udføres i praksis

- At der ikke udføres grundvandsbeskyttelse i praksis.
- At drikkevandsforsyningen bliver truet af forurening
- At hele overfladevandssystemet bliver truet af forurening.

Virkemidler omkring grundvandsbeskyttelser er:

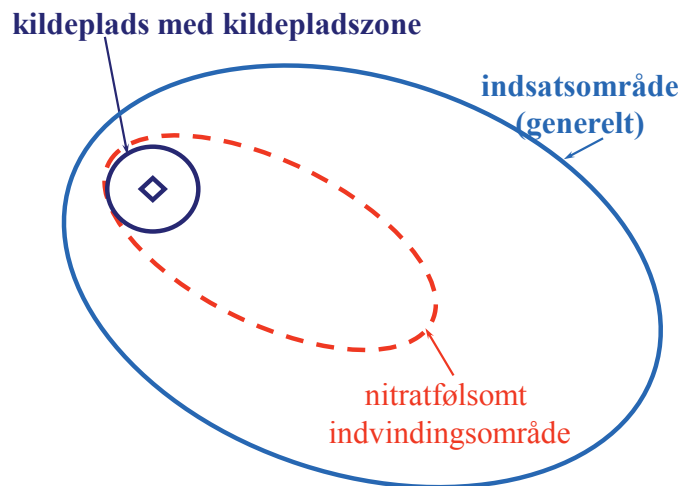
- Ekstensivering af landbrugsdriften
- Udlægning af dyrkningsfrie arealer
- Oprensning af jordforureninger
- Forbud mod brug af pesticider i konkrete områder

Derfor foreslår KL en to-delt handlingsplan

- 1) En "fast track" hvor der udlægges obligatoriske boringsnære beskyttelsesområder omkring alle borer til almen vandforsyning, Disse områder udlægges efter en konkret vurdering af grundvandets sårbarhed, hvor stor grundvandsindvindingen er mv. Disse arealer kan være op til og over 300 meter i diameter omkring den enkelte boring.

- 2) En "slow track" hvor der udlægges nitratfølsomme områder senest i 2017 og pesticidfølsomme områder i 2021. Udlægning af disse følsomme områder vil betyde en omlægning af landbrugsdriften indenfor områderne. Ingen brug af pesticider, lavere gødningsforbrug mv.

Det skal sikres, at udlægningen af BNBO'ere (boringsnære beskyttelsesområder) udlægges i et samarbejde mellem kommuner og vandselskaber. Udmøntningen af BNBO og de arealrestriktioner som vurderes at være nødvendige sker i et samarbejde med lods- og grundejere. Helst på frivillig basis.

TEKNIK & MILJØ

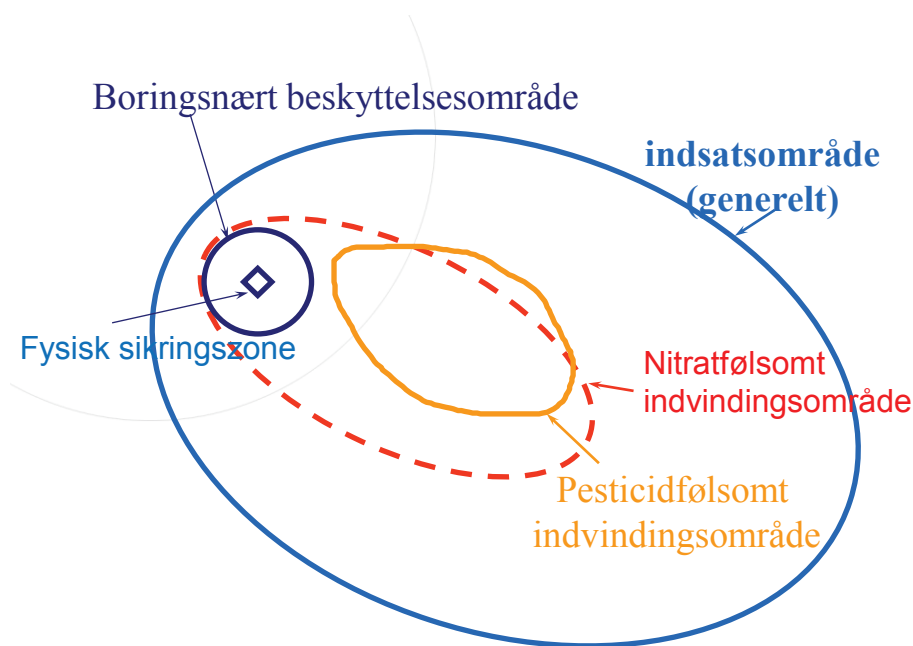
KL :: Weidekampsgade 10 :: 2300 København S :: www.kl.dk

Figur der viser principperne i indsatsplan for grundvandsbeskyttelse 2011

Budskabet med ovenstående figur er at man i 2011 kan udlægge nitratfølsomme områder med ikke pesticidfølsomme områder.

BNBO'ere kan udlægges efter den gældende vejledning fra Miljøministeriet og der kan gives en éngangskompensation til landmændene således at disse områder holdes fri for pesticider og har et nedsat gødningspres.

Der er på nuværende tidspunkt fremsat et lovforslag om at udlægge 25 meters beskyttelseszoner omkring alle boringer til almen vandforsyning. De 25 meter var en indmelding fra KL til Grøn Vækstplanen som en del af KL's handlingsplan for bedre grundvandsbeskyttelse i 2009. I KL's plan skulle de 25 meter være en fysisk sikringszone som de kendte 10 meter, der gælder i dag. Altså ingen brug eller oplag af kemikalier (herunder pesticider) og en indhegning af arealet. Ud over dette skulle denne udvidelse af 10 meters zonen ske som en erstatningsfri offentlig regulering. I Grøn Vækst lovforslaget gives der en årlig kompensation fra vandselskabet til lodsejeren og private må godt bruge pesticider indenfor 25 meters zonen som ikke indhegnes.

Figur der viser principperne i indsatsplan for grundvandsbeskyttelse 2021

Figuren viser en nyudlægning i forhold til indsatsplanen fra 2011. Her kan der udlægges pesticidfølsomme områder.

De nitratfølsomme områder som er udlagte i alle indsatsplaner i 2017 og skal indgå som en del af vandplanerne. Det samme skal de pesticidfølsomme som er udlagt i 2021.

Når indsatsplanerne skal realiseres, f.eks. med ophør af brugen af pesticider i de pesticidfølsomme områder, nedsat gødningsforbrug i de nitratfølsomme områder... kræver det en fælles indsats for at få gennemført disse tiltag af alle aktører på grundvandsområdet (myndigheder, vandværker, landbrug), men den praktiske finansieringsmodel er ikke på plads.

Det er den ikke, fordi kommunerne ikke har hjemmel til at opkræve gebyrer til at finansiere den efterfølgende, konkrete grundvandsbeskyttende indsats, som beskrevet ovenfor. Det er desværre erfaringen, at dette betyder at de mange indsatsplaner og gode intentioner ikke bliver implementeret, men blot bliver en "rapport på hylden".

Zone	Størrelse	Begrundelse	Beskyttelse	Finansiering
I (obligat orisk)	25 meter	Fysisk sikringszone	Drikkevands- kvalitet	Erstatningsfri regulering
II (obligat orisk)	Beregnet areal efter principperne i BNBO vejledningen	Kildepladszone (kvalitetszone) "Forsikringsordning" overfor uheld mv.	Drikkevandskv alitet	Forureneren betaler - fortrinsvis indirekte gennem afgifter
III	Kortlagte grundvands- dannende oplande	Beskyttelse af de områder der er mest sårbar overfor forurening	Grundvandsre ssourcen/ magasin - beskyttelse	Staten

Tabel der viser principperne i KL's handlingsplan

Vandværkerne har i dag hjemmel til at opkræve gebyrer til selve beskyttelsen af grundvandet, for eksempel til rejsning af skov for at beskytte grundvandet mv.

Men denne hjemmel udnyttes meget forskelligt. Ikke alle vandselskaber udnytter muligheden for at opkræve et gebyr på vandprisen til grundvandsbeskyttelsen. Hvis der skal implementeres konkret grundvandsbeskyttelse kan det kun ske gennem opkrævning af et gebyr på vandprisen.

Før havde amterne hjemmel til at pålægge vandværkerne en opkrævning til selve beskyttelsen af grundvandet, hvis de ikke selv ville. Denne hjemmel blev med kommunalreformen overført til staten. Det er denne eksisterende hjemmel, der med forslaget skal overføres fra staten til kommunerne.

Alle erfaringer viser, at grundvandsbeskyttelsen er mest effektiv, når den foregår i et lokalt vandsamarbejde med lokalt forankrede penge. Dette kan realiseres, når handlingsplanens forslag her er gennemført.

Hvad er overvejelserne omkring handlingsplanens indhold?

De økonomiske midler til gennemførelse af "slow track" er primært de midler, som kommunerne får til opfyldelse af vandplanernes mål (implementering af Vandrammedirektivet).

Indsatsen vil betyde en nedsættelse af nærings saltbelastningen (nitratbelastningen) af følsomme grundvandsforekomster og grundvandsfødte overfladevandssystemer, samt en reduktion af pesticidbelastningen i tilsvarende områder.

Der skal udarbejdes en bekendtgørelse og samtidig en vejledning i principperne for pesticidfølsomme områder samt udlægning af disse. Dette vil betyde at områder, der efter en kortlægning viser sig at være følsom overfor pesticider, vil kunne udlægges og betyde at man reelt som myndighed har mulighed for at begrænse pesticidforbruget i konkrete områder.

Der indgår compensation til landbruget i KL's forslag til handlingsplan. Derved har landbruget mulighed for at fortsætte driften, dog i en ekstensiveret form mange steder. Handlingsplanen kan kombineres med andre gode formål: Mere natur, rekreative bynære områder til gavn for friluftslivet.

Teknologirådets konference "Drikkevand – rent vand, men hvordan?"
lørdag den 2. april 2011 på Christiansborg

Handlingsplaner til at sikre rent drikkevand i Danmark i fremtiden

Fælles opskrift

- for udformning af begrundede handlingsplaner til at sikre rent drikkevand i fremtiden på Teknologirådets konference "Drikkevand – rent vand, men hvordan?"

Fælles afsæt:

I Danmark kan vi hente vores drikkevand i hanerne direkte fra grundvandet i jorden. Men det begynder at knibe med at kunne hente tilstrækkeligt med rent vand. Dels er grundvandet under os flere steder i landet så forurenet at det ikke kan bruges som drikkevand. Og dels er der områder hvor der ikke er nok rent grundvand, bl.a. fordi der også skal være vand til vandløb og i naturen.

En stor del af Danmarks areal bruges til at drive landbrug på, næsten 60 procent af arealet. Det er herunder at hovedparten af vores grundvand findes. Selvom også andre kilder, fx påvirkninger fra byer og industri, kan forurene grundvandet har landbrugsdriften afgørende betydning for kvaliteten af vores grundvand. Hvordan tackler vi udfordringen for vores drikkevand med forureningen af pesticider og gødning (nitrat), så vi kan sikre rent drikkevand i fremtiden?

-
- **Titel på handlingsplanen?**
 - **Tre korte svar til en indledning, på flg. spørgsmål:**
 - 1) Leveres danskernes drikkevand fortsat af urensset grundvand om 10 år?
 - 2) I hvilken udstrækning er der ift. grundvand og drikkevand på kort sigt behov for politiske initiativer *udover* dem, der allerede er sat iværk?
 - 3) Hvor ligger de væsentlige prioriteringer / afvejninger at gøre, når det handler om at sikre rent drikkevand?
 - **Hvad er udfordringerne?** – ifm grundvandets forurening med pesticider og nitrat
 - hvad er baggrunden for udfordringerne, hvad handler det om
 - hvordan er udfordringernes karakter og udviklingsperspektiver
 - hvem bærer et ansvar for at tackle udfordringerne?
 - **Hvad er handlingsplanens præmisser?**
 - hvad forudsætter planen? På hvilke punkter rummer planen usikkerheds-elementer
 - hvilke ændringer er planens konkrete formål
 - hvordan håndterer planen udfordringen med at få vand nok til både drikkevand og til natur?
 - **Handlingsplanens indsatsområder?**
 - forslag til ændringer i den generelle regulering og virkemidler og argumenterne herfor
 - evt. forskellige tidsperspektiver i indsats, fx her-og-nu samt visioner på længere sigt
 - indsats i forhold til lokale forhold
 - hvad ligger der i en bæredygtig ressourceanvendelse af grundvandet, hvad betyder det i praksis
 - ansvarsfordeling, hvem skal gøre hvad
 - hvordan finansiere – hvad koster indsatserne og hvem skal betale
 - anbefalinger til politiske initiativer i Folketinget
 - **Hvad er overvejelserne omkring handlingsplanens indhold? (fri del)**
 - hvad er logikken bag forslag til indsatser
 - hvad er argumenterne for at det vil kunne sikre rent drikkevand
 - synergier på tværs af indsatser